

PETROGRAD'DAN ŞANGHAY'A
20. YÜZYILIN İKİ DEVRİMİ
ALAIN BADIOU

VakıfBank Kültür Yayınları: 0072
Felsefe: 009

PETROGRAD'DAN ŞANGHAY'A
20. YÜZYILIN İKİ DEVRİMİ
ALAIN BADIOU

Özgün adı
Petrograd, Shanghai:
Les deux révolutions du 20. siècle
Türkçesi
Murat Erşen

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Hüseyin Yorulmaz

Yayın Müdürü
Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliği
Bülent Erkmen

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Emre Koyuncu

Son Okuma
Mutlu Dursun

VakıfBank Kültür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020
© La Fabrique Éditions, 2018

ISBN 978-605-7947-75-8

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Ofset Yapımevi
Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,
34410 Kağıthane, İstanbul
Telefon: 0 212 295 86 01
Sertifika No: 45354

1. Baskı: Ekim 2020

PETROGRAD'DAN
ŞANGHAY'A
20. YÜZYILIN
İKİ DEVRİMİ

ALAIN BADIOU

TÜRKÇESİ
MURAT ERŞEN

ALAIN BADIOU

Alain Badiou (1937, Rabat, Fas), yaşayan en önemli filozoflardan biridir. École Normale Supérieure'de (ENS) okudu. Althusser, Canguilhem gibi önemli düşünürlerin öğrencisi oldu ve Lacan'ın seminerlerini takip etti. Aynı dönemde Cezayir Savaşına karşı çıkanlar arasında yer aldı. Karşı-kültür düşüncesinin kalesi olan Paris VIII (Vincennes), ENS ve Paris'teki Uluslararası Felsefe Okulunda uzun yıllar ders verdi. Bir yandan Gilles Deleuze ve Jean-François Lyotard ile ateşli entelektüel tartışmalar yürütürken, öte yandan 68 Öğrenci Olaylarına etkin olarak katıldı. 1964'ten beri yayın yapan Badiou, felsefe sahnesinin odağına geç bir dönemde yerleşse de, büyük felsefi yapıtlarının yanı sıra, politik angajmanı, matematik, psikanaliz, şiir, müzik, tiyatro ve sinemaya duyduğu özel ilgi ve yazdığı oyun ve romanlarla entelektüel dünyada müstesna bir yere sahiptir. Bütün bu alanları kat eden ve neo-klasizm ile radikal yeniliği bir araya getiren, kendine has çok yönlü felsefi güzergâhının temel taşlarını *Théorie de sujet* (Özne Teorisi, 1982), *L'Être et l'Événement* (Varlık ve Olay, 1988) *Logiques des mondes* (Dünyaların Mantıkları, 2006), *L'Immanence des vérités* (Hakikatlerin İçkinliği, 2018) gibi eserleri oluşturur. Türkçeye otuz dört yakın kitabı çevrilen filozof uluslararası alanda politik mücadelesine ve felsefe çalışmalarına yoğun biçimde devam etmektedir.

MURAT ERŞEN

Strasbourg Marc Bloch ve Galatasaray üniversitelerinde felsefe okudu. Çeşitli üniversitelerde misafir öğretim görevlisi olarak dersler verdi. Halen Lyon 3 Üniversitesi'nde siyaset felsefesi alanında doktora çalışmasını sürdürüyor. Özellikle felsefe alanında Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. René Descartes, Alain Badiou, Jean-Luc Nancy, Jacques Lacan, Lars Svendsen, Oscar Wilde, Marguerite Duras gibi isimlerin eserlerinin de aralarında yer aldığı pek çok kitap ve makaleyi Türkçeye kazandırdı.

İÇİNDEKİLER

Uyarı

006

I

1917 Rus Ekim Devrimi Üzerine

009

II

Lenin'in "Nisan Tezleri":

Siyasal Bir Eser

032

III

Kültür Devrimi

042

IV

Bir Diğer Siyasal Eser:

Çin Komünist Partisi'nin

"On Altı Maddelik Genelge"si

(Ağustos 1966)

076

UYARI

Bu küçük kitapta, 20. yüzyılın en mühim iki devrimi olan Rus ve Çin devrimlerine dair kafamda oluşturduğum temsilleri bir araya getirmek istedim.

Bilhassa “devrim” diyorum. Bu yüzden Çin Komünist Partisi’nin İkinci Dünya Savaşından sonra iktidarı ele geçirmesi burada söz konusu edilmeyecek. Nitekim Çin’de iktidar, esas itibarıyla köylülerden oluşan bir halk ordusunun oluşumu ve özgürleştirilmiş bir bölgenin işgaliyle –yaklaşık otuz yıllık– uzun bir siyasal ve askeri sürecin sonucunda ele geçirilmiştir. Bu süreci “devrim” diye tabir etmek uygun kaçmaz. Kuşkusuz, Rusya da (en az dört yıl süren) uzun ve şiddetli bir iç savaş yaşamıştır. Ama Bolşevikler iktidarı bu iç savaştan sonra değil, önce ele geçirmişlerdir; öyle ki, Rusya’da iktidarın ele geçirilişi, aşağı yukarı da olsa, “devrim” diye adlandırılabilir. Aynı şekilde, 1965 ile Mao’nun (1976’da) ölümü arasında “Büyük Çin Proleter Kültür Devrimi” adı verilen sekansa rengini veren, öğrenci ve işçi kitlelerinin devasa hareketleri, çatışmalar, gidişattaki beklenmedik ters-yüz oluşlar devrimlerin bütün klasik vasıflarına sahiptir.

İstedim ki bu kitaba biçimsel bir simetri düzen versin. Her epizot –Rus ve Çin epizotları– için iki ayrı bölüm var.¹ Bir yanda ilgili olayların sentetik olarak değerlendirilmesi, diğer yanda da bu olaylara bağlı iki temel metin hakkında bir yorum söz konusu. İlk metin Lenin tarafından (1917 “Nisan Tezleri”), ikincisi ise Mao’nun en azından gözetimi altında yazılmıştır (1966 tarihli “On Altı Maddelik Genelge”).

Bu kitabın dört bölümü de, yazılı ya da sözlü olarak yapılmış önceki sunumların bu kitabın yapısına ve amacına göre gözden geçirilmesi, değiştirilmesi ve tashih edilmesinden sonra ortaya çıktı. İki devrime ilişkin “olaysal” metinler, Catherine Clément’in yönettiği ders serisi çerçevesinde Musée du Quai-Branly’de yaptığım sunumlardan geliyor. Metinlere dair iki yorumun kaynağı ise 2018 yılının Eylül ayında yayınlacağım *L'immanence des vérités*² başlıklı fel-

---

1. Badiou’nün ‘épisode’unu diğer Türkçe çevirilerde olduğu üzere epizot olarak bıraktık. Fransa’da Braudel’in *histoire événementielle* kavramsallaştırması sonrası gerek tarih-yazımı alanında, gerekse Fransa’nın hususen 68 sonrası felsefe gündeminden kaynaklı olarak düşünce alanında ‘olay’ ve bağlantılı birçok kavram oldukça spesifik anlamlar kazanmıştır. Braudel için olay kısa sürelidir, bir sıkışma ve dönüşüm momentidir ve her daim daha büyük bir anlatı mimarisinin içinde anlaşılabilmektedir. Braudel, Croce’yi takiple, anlatısal bütünü olayda görür ve olay bir epizota dönüşür, olaylar arasında bir olaya indirgenir. Badiou ise derin yapıların esaretine terk edilmiş olayı epizottan ayırır, olayın radikal olumsuzluğunu öncesi ve sonrasındaki olanlara indirgemeyi reddeder. Olayın epizota dönüşümünden, bir sisteme dahil oluşundan bağımsız olarak olayı, tarihsiz bir vuku buluş olarak ele alabilmek için gerekli düşünsel araçları geliştirmek Badiou felsefesinin temel programını oluşturur –yay. haz. n.

2. Badiou’nün ‘Varlık ve Olay’ üçlemesinin üçüncü kitabı *L'immanence des vérités* (‘Hakikatlerin İçkinliği’, Éditions Fayard, 2018), 1988’de yayınlanan ilk kitap *L'être et l'événement* (Varlık ve Olay) ve 2006 tarihli *Logiques des mondes*’la (Dünyaların Mantiği) birlikte yeni bir metafizik projesini serimler –yay. haz. n.

sefe kitabıyla ilgili ön çalışmalar. İlk bölümde bazı yerlerin hâlâ sözel bir havada ilerlemesi, diğer bölümlerinse saf te-
orinin yazılı üslubunun damgasını taşıması, umarım, bun-
ların ayrı ayrı hedeflerini vurgulamaktan başka bir etki ya-
ratmaz.

Alain Badiou,
Prag, 14 Nisan 2018

I
1917 RUS EKİM DEVRİMİ
ÜZERİNE

Kıracık insan ömründe, tarihsel bir olayın yaşlanmasına, kırışıklıklarının belirmesine, buruş buruş olmasına ve ölümüne tanıklık etmek her zaman etkileyicidir.

Tarihsel bir olay için ölüm, insanlığın neredeyse tamamı onu unuttuğu zaman vuku bulur. Olay bir insan kitlesinin hayatını aydınlatmak ve ona yön vermek yerine, artık sadece özel bir alana yoğunlaşan tarih ders kitaplarında yer aldığı, hatta onlarda bile yer bulamadığı zaman ölmüş demektir. Ölü olay arşivlerin tozuna gömülür.

İşte, kendi şahsi hayatımda, 1917 Ekim Devriminin öldüğünü değilse de can çektiğini gördüğümü söyleyebilirim. “Neticede o kadar da genç değilsiniz canım, ayrıca söz konusu devrimden yirmi yıl sonra doğmuşsunuz. Devrim hiç de fena bir ömür sürmemiş doğrusu! Dahası, her yerde yüzüncü yıldönümünden bahsediliyor,” denecek bana.

Ben de şöyle cevap vereceğim: Neredeyse her yerde yapılan bu yüzüncü yıl kutlaması, tıpkı daha önce Fransız Devriminin iki yüzüncü yıldönümünde olduğu gibi, bu devrimin esasını oluşturan ve Avrupa’dan Latin Amerika’ya, Yunanistan’dan Çin’e, Güney Afrika’dan Endonezya’ya en azından altmış yıldır milyonlarca insana coşku veren tarafının üzerini örtüp onu ıskalayacaktır. Yine aynı dönem boyunca, bir avuç gerçek efendimizi, sermaye sahiplerinden oluşan oligarşiyi dünyanın her yerinde dehşete sürüklemiş ve önemli geri adımlar atmaya zorlamış olan nedeni de gizleyecek.

Doğrusu, devrimci bir olayın insanların hafızasında ölmesini mümkün kılmak için, onun gerçekliğini değiştir-

mek, onu kanlı ve uğursuz bir masala dönüştürmek gerekir. Bir devrim ilmi bir iftira ile öldürülür. Devrimden bahsediyor, yüzüncü yılı kutlanıyor, tamam! Ama şu sonuca varmanız için ilmi yolların sağlanması kaydıyla: “Devrim mi? Bir daha asla!”

Burada yine, Fransız Devriminin başına da zaten aynı şeyin geldiğini hatırlatmak isterim. Bu devrimin kahramanları, Robespierre, Saint-Just, Couthon on yıllarca birer tiran olarak, hırçın ve muhteris kişiler olarak, kılık değiştirmiş katiller olarak sunuldu.³ Hatta alenen Fransız Devrimi taraftarı olan Michelet bile Robespierre’i bir diktatör figürü haline getirmek istedi.

Yeri gelmişken kaydedelim ki Michelet, şayet patentini almış olsa kendisine servet kazandıracak bir şey icat etmiştir. Bugün tek başına “diktatör” sözü tüm tartışmaları kesip atan bir satırdır. Robespierre’den sonra, Lenin, Mao, Castro, hatta Venezuela’da Chavez ya da Haiti’de Aristide kimdir? Diktatör bunlar. Hop, konu kapandı!

Aslında Albert Mathiez’in başını çektiği bütün bir komünist tarihçiler kuşağıyla birlikte, eşitlikçi ve evrensel kapsamıyla Fransız Devrimi geçen yüzyılın yirmili yıllarından itibaren tam anlamıyla yeniden diriltilmişti.⁴ Böylece Fransız Devriminin esas anı –geleceği, yani 1792-1794 arası

---

3. Burada François Furet’nin başını çektiği revizyonist ekol eleştirilmektedir. Furet ve Ozouf’un hazırladığı *Dictionnaire critique de la Révolution française* (Editions Flammarion, 1988) bahsedilen yorumların kristalize olmuş halidir. Furet’nin 1978’de yayınlanan meşhur kitabı *Fransız Devrimini Yorumlamak* (Alan Yayıncılık, 1989) kitabına bakılabilir –yay. haz. n.

4. Albert Mathiez, *Fransız İhtilali*, çev. Şükrü Kaya, Kanaat Kitabevi, 1940 –yay. haz. n.

Montagnard Konvansiyonunu taşıyan an– 1917 Rus Devrimi sayesinde yeniden canlı ve militan bir bakışla düşünöldü.

Nitekim gerçek bir devrim daima aynı zamanda ondan önce gelen devrimlerin dirilişidir de. Rus Devrimi, 1871 Paris Komününü ve Robespierre Konvansiyonunu, hatta Toussaint-Louverture önderliğinde Haiti’de yaşanan Siyahi köle isyanını, hatta 16. yüzyıla kadar uzanarak, Thomas Müntzer idaresinde Almanya’da ortaya çıkan köylü ayaklanmasını, dahası ta Roma İmparatorluğunda Spartaküs önderliğinde alevlenen büyük gladyatör ve köle ayaklanmasını diriltmiştir.

Spartaküs, Thomas Müntzer, Robespierre, Saint-Just, Toussaint-Louverture, Varlin Lissagaray ve Komünün silahlı işçileri: Kara çalınıp unutulmuş bir sürü “diktatör”; Lenin, Troçki ya da Mao gibi diktatörlerin gerçek kimliklerini iade ettiğı insanlar; halkı özgürleştiren kahramanlar, insanlığı kolektif biçimde kendi kendini yönetmeye yönlendiren muazzam bir tarihin mihenk taşları.

Bugün, yani son otuz kırk yıldan beri, Çin’de Kültür Devriminin sona erişinden, daha doğrusu Mao’nun 1976’daki ölümünden beri, tüm bu muazzam tarihin sistimli ölümü tertip edildi. Ona geri dönme arzusu bile olanaksızlıkla itham edildi. Efendilerimizi alaşağı edip dünya çapında eşitlikçi bir yapı örgütlemenin, cinai bir ütopya ve kanlı bir diktatörlük için duyulan karanlık bir arzu olduğu anlatılıyor bize her gün. Ne yazık ki, özellikle kendi ölkemiz Fransa’da, köle ruhlu entelektüeller ordusu, karşı-devrimci karalama kampanyası yürütmekte ve kapitalist ve emperyal

tahakkümü canhıraş savunmakta uzmanlaştı. Kendilerini, güçsüz insanları, yoksulları ve göçebe proletaryayı ezmeye ve eşitsizliği sürdürmeye vakfetmiş çoban köpekleri her yerde iş başında. Eşitlik fikrinin can verdiği bütün siyasal rejimleri nitelendirmek için “totaliter” kelimesini icat ettiler. Rus Devrimi hakkında “totaliter” sıfatını duyduk mu, arkasında güç bela üstü örtülmüş “eşitlikçi” sıfatının olduğunu düşünmek gerek hemen.

Hakikat şu ki, 1917 Rus Devrimi totaliter olmak dışında her şeydi. Bu devrim sayısız eğilimi içinde barındırmış, yeni çelişkilerin üstesinden gelmiş, büyük entelektüellerden fabrika işçilerine, tundraların ücra köşelerindeki köylülere kadar birbirinden son derece farklı insanları bir araya getirip birleştirmiştir. En azından 1917 ile 1929 arasındaki on iki yıl boyunca, acımasız iç savaşların ve tutkulu siyasal tartışmaların içinden geçmiştir. Kesinlikle totaliter bir bütünün değil, olağanüstü derecede etkin bir düzensizliğin, ama yine de bir fikrin, eşitlik fikrinin ışığıyla aydınlanan bir düzensizliğin sergilenişi olmuştur.

Öyleyse kuşkusuz, 1917 Rus Devrimi “diktatörlük” ve “totaliter” sözcüklerinin prangası altında olsa olsa yanlış anlaşılması ve tarihsel açıdan ölü bir şey olabilir.

Bu devrime dair herhangi bir şeyi anlamak için, o halde yukarıda anlatılan her şeyi mutlak surette unutmak gerekir. İnsanların upuzun tarihine dönmek, 1917 Rus Devriminin kendi başına, yalnız varoluşuyla, neden ve nasıl gelecekteki insanlığın şanı için dikilmiş bir anıt olduğunu göstermek gerekir.